

บทที่ 5

ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับและวิเคราะห์กับ กฎหมายต่างประเทศ

1. หลักเกณฑ์ความรับผิด

1.1 ความหมาย และประเภทของ “สัตว์”

การแยกประเภทหรือการกำหนดนิยามของคำว่าสัตว์หรือไม่นั้นจะส่งผลกระทบต่อความชัดเจนของขอบเขตในการบังคับใช้ของบทบัญญัติว่าจะครอบคลุมถึงสัตว์ประเภทใดบ้าง ซึ่งในกรณีนี้อาจแยกได้เป็น 2 กรณีใหญ่ๆ กล่าวคือ กลุ่มประเทศที่กล่าวถึงคำว่าสัตว์ในนิยามความหมายทั่วไปโดยไม่ได้แยกประเภทของสัตว์ กับกลุ่มประเทศที่มีการแบ่งสัตว์ออกเป็นประเภท

จากการศึกษาพบว่า ตามกฎหมายของประเทศในระบบซีวิลลอว์ กล่าวคือ ประเทศฝรั่งเศส¹ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์² และประเทศไทย³ ได้ตีความคำว่า “สัตว์” ว่าหมายถึง สัตว์ทั่วไปทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า สัตว์ดุร้ายตามธรรมชาติ (ferae naturae) หรือสัตว์ที่นำมาเลี้ยงจนเชื่องแล้ว (domitae naturae) แต่ไม่ได้มีการให้คำนิยามตามกฎหมายไว้ โดยเฉพาะดังเช่นในกฎหมายของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ เช่น ใน The Animal Acts 1971 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งได้มีการแบ่งแยกประเภทของสัตว์ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สัตว์ประเภทที่เป็นอันตราย (Dangerous animal) และสัตว์ประเภทที่ไม่เป็นอันตราย (Non-dangerous animal) และมีการให้คำนิยามถึงลักษณะของสัตว์ที่เป็นอันตรายเอาไว้⁴ นอกจากนี้ ประเทศอังกฤษยังมีบทบัญญัติมาตราพิเศษที่ใช้กับการบุกรุกของปศุสัตว์ (Trespassing livestock) โดยได้กำหนดนิยามของคำว่าปศุสัตว์เอาไว้ด้วยเช่นกัน⁵ แต่ในส่วนของบทบัญญัติที่ใช้กับความเสียหายอันเกิด

¹ The French Civil Code, Article 1385.

² The Swiss Obligation Code, Section 56.

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433.

⁴ The Animal Acts 1971, Section 2 (1), 2 (2).

⁵ The Animal Acts 1971, Section 4, 11.

จากสุนัขนั้น⁶ มิได้มีการให้คำจำกัดความของคำว่าสุนัขเอาไว้ ดังนั้น จึงย่อมหมายถึงสุนัขทั่วไป ทุกตัว ทุกสายพันธุ์นั่นเอง ส่วนระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น จะมีทั้งกฎหมายกลางในระดับ Federal โดยใช้บังคับทั่วทั้งประเทศ กฎหมายในระดับ State ซึ่งแต่ละมลรัฐมีอำนาจออกกฎหมายใช้บังคับภายในมลรัฐตนเองได้ และกฎหมายในระดับที่เล็กลงไปอีก เช่น ในระดับ County หรือ City ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทั้งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มลรัฐมินเนโซต้า และมลรัฐเท็กซัส ได้มีการแบ่งประเภทของสัตว์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ กล่าวคือ สัตว์ป่า (Wild animal) และสัตว์เลี้ยง (Domestic animal) แต่สำหรับในส่วน of สัตว์เลี้ยงนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับสัตว์เลี้ยงประเภทสุนัขมากกว่าสัตว์เลี้ยงประเภทอื่น เนื่องจากในแต่ละปีมีคดีความเรื่องความเสียหายอันเกิดจากสุนัขมากกว่าสัตว์ประเภทอื่น จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสุนัขกัด (Dog bite) ใช้บังคับโดยเฉพาะด้วย รวมไปถึงมีหลักการบุกรุกของปศุสัตว์ (Trespassing livestock) เช่นเดียวกับใน The Animal Acts 1971 ของประเทศอังกฤษ อย่างไรก็ตาม กฎหมายในระดับมลรัฐมิได้ให้คำนิยามของสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยงไว้โดยเฉพาะ แต่ยอมไปพิจารณาได้จากคำนิยามใน Restatement (Second) of Torts⁷ ซึ่งเป็นการจัดหรือรวบรวมกฎหมายจารีตประเพณีของสหรัฐอเมริกาให้เป็นหมวดหมู่โดย The American Law Institute และได้ใช้เป็นบทบัญญัติกลางเพื่ออ้างอิง นอกจากนี้กฎหมายของมลรัฐเท็กซัสยังได้มีการให้นิยามของสัตว์ป่าอันตราย (Dangerous wild animal) โดยได้แจกแจงเป็นชนิดของสัตว์อย่างชัดเจนอีกด้วย⁸

สำหรับประเทศเยอรมัน ได้แบ่งสัตว์เลี้ยงโดยพิจารณาถึงลักษณะการใช้งานของผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ โดยกล่าวถึง “สัตว์เลี้ยงที่ผู้รักษาสัตว์ใช้ในทางการอาชีพ ธุรกิจ หรือเพื่อการเฝ้าดูแลผู้รักษาสัตว์” และ “สัตว์เลี้ยงอื่นๆ นอกจากนั้น”⁹ แต่ก็มีได้มีการให้นิยามไว้แต่อย่างใด

จากการพิจารณาหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์อย่างประเทศอังกฤษ หรือประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการแบ่งแยกประเภทของสัตว์ออกเป็นสัตว์อันตรายกับสัตว์ไม่อันตราย หรือสัตว์ป่ากับสัตว์เลี้ยง โดยการแบ่งแยกประเภทของสัตว์จะส่งผลต่อพื้นฐานความรับผิดชอบของเจ้าของสัตว์ และภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายด้วย กฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์นั้นมุ่งเน้นไปที่ความเป็นอันตรายของสัตว์และความรู้ในความเป็นอันตรายเช่นนั้น

⁶ The Animal Acts 1971, Section 3, 9.

⁷ Restatement (Second) of Torts, § 506.

⁸ The Texas Health and Safety Code, § 822.101. (4).

⁹ The German Civil Code (BGB), Article 833.

ของเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ ในกรณีของสัตว์อันตรายหรือดุร้ายโดยธรรมชาตินั้น แม้ว่าเจ้าของจะเลี้ยงดูอย่างดีหรือมีนิสัยเชิงต่อเจ้าของเพียงใดก็ตาม แต่ย่อมสันนิษฐานได้ว่าเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ย่อมทราบถึงนิสัยดุร้ายหรือลักษณะที่เป็นอันตรายของสัตว์นั้นอยู่แล้ว เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เสียหาย ดังนั้น จึงกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์เช่นนั้นต้องมีความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) โดยที่ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์นั้นได้รู้หรือควรรู้ว่าสัตว์ของตนมีแนวโน้มที่จะเป็นอันตรายหรือไม่ ในขณะที่ความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ประเภทที่ไม่อันตรายหรือสัตว์เลี้ยงนั้น อาจตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานของความผิด (Fault) ซึ่งผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ว่าเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ได้รู้หรือควรรู้ว่าสัตว์เลี้ยงของตนนั้นมีแนวโน้มที่จะก่ออันตรายด้วย เจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์จึงต้องรับผิด อย่างไรก็ตามหากไม่สามารถพิสูจน์ถึงอันตรายเหล่านั้น ผู้เสียหายก็อาจจะฟ้องตามหลักความประมาทเลินเล่อ (Negligence) ของเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ เช่น พิสูจน์ว่าผู้ดูแลสัตว์ไม่ดูแลสัตว์ให้ดีโดยฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสัตว์ เป็นต้น

จากการศึกษาเนื้อหาและรายละเอียดตามบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนมีความเห็นว่า การให้คำนิยามคำว่าสัตว์อันตรายของประเทศอังกฤษโดยการนิยามว่าสัตว์อันตรายคือ สัตว์ที่ปกติไม่ถูกนำมาเลี้ยงบนเกาะอังกฤษ และเมื่อโตเต็มวัยมักจะทำอันตรายร้ายแรง หรือความเสียหายที่เกิดจากสัตว์นั้นมักจะร้ายแรง¹⁰ การนิยามเช่นนี้จึงขึ้นอยู่กับ การพิจารณาแนวโน้มความ “น่าจะเป็น” ของการก่ออันตรายและระดับความเสียหาย ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่มีความแน่นอน และคำว่า “โดยปกติไม่ถูกนำมาเลี้ยงบนเกาะอังกฤษ” กับ “ความเสียหายร้ายแรง” ก็เป็นถ้อยคำที่ยากต่อการแปลความหมายอีกด้วย¹¹ ส่วนสัตว์ที่ไม่อันตรายนั้นมิได้มีการให้นิยามไว้โดยเฉพาะ จึงถือว่าเป็นสัตว์อื่นนอกเหนือจากสัตว์อันตรายนั่นเอง

ในกรณีคำนิยามของประเทศสหรัฐอเมริกา ตาม Restatement (Second) of Torts¹² นั้นได้แยกออกเป็นสัตว์ป่า (Wild animal) ซึ่งหมายถึง สัตว์ที่โดยขนบธรรมเนียมประเพณีแล้วมิได้นำมาใช้เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ ในเวลาและในสถานที่ซึ่งได้เลี้ยงมัน และ สัตว์เลี้ยง (Domestic animal) ซึ่งหมายถึง สัตว์ที่โดยขนบธรรมเนียมประเพณีได้นำมาใช้เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ ในเวลาและในสถานที่ซึ่งได้เลี้ยงมัน ซึ่งจากนิยามดังกล่าวมีข้อพิจารณาว่า การให้คำจำกัดความ

¹⁰ The Animal Acts 1971, Section 2 (1).

¹¹ The Late R.F.V. Heuston, R.A.Buckley, *Salmond and Heuston on the Law of Torts*, 21st ed. (London: Sweet & Maxwell, 1996), p.327.

¹² Restatement (Second) of Torts, § 506.

ลักษณะเช่นนี้ อาจทำให้สัตว์ซึ่งเป็นสัตว์ป่าในสถานที่หนึ่ง ถือว่าเป็นสัตว์เลี้ยงในอีกสถานที่หนึ่งก็ได้ เช่น ช้างถือเป็นสัตว์ป่าในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ แต่อาจถือเป็นสัตว์เลี้ยงในประเทศพม่า เป็นต้น¹³ แต่เมื่อไปพิจารณาถึงความรับผิดที่แบ่งแยกไปตามประเภทของสัตว์ ตาม § 507 และ § 509 แล้ว ก็พบว่ามียุทธศาสตร์ที่พิจารณาที่คล้ายกับ The Animal Acts 1971 ของประเทศอังกฤษ เช่น กรณีของสัตว์ป่าที่ย่อมรับผิดโดยเคร่งครัดเนื่องจากมีพฤติกรรมที่ดุร้ายโดยชาติกำเนิด¹⁴ ก็เทียบได้กับกรณีที่ต้องรับผิดเคร่งครัดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์อันตราย¹⁵ แต่จากการนิยามของประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้น่าจะเห็นภาพของสัตว์แต่ละประเภทได้ง่ายกว่า การนิยามตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ เพราะถือเอาลักษณะที่มีมาโดยธรรมชาติของสัตว์นั้น ณ สถานที่นั้นๆ เป็นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่จะเกิดขึ้นคือสัตว์ป่าบางประเภทก็ไม่ได้มีความเป็นอันตราย ดังนั้น จะกำหนดให้อยู่บนพื้นฐานความรับผิดโดยเคร่งครัดด้วยหรือไม่

สำหรับกฎหมายของประเทศเยอรมันในกรณีผู้เลี้ยงรักษาสัตว์เลี้ยงอื่นที่มีได้ใช้ในการทางการอาชีพ ธุรกิจ หรือเพื่อการเฝ้าดูแลผู้เลี้ยงรักษาสัตว์¹⁶ และกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสกรณีสัตว์ทุกประเภท¹⁷ นั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) เช่นเดียวกัน แต่กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสนั้นดูจะเป็นกฎหมายที่ค่อนข้างจำกัดและเคร่งครัดเป็นอย่างมาก เนื่องจากถือหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) โดยมีได้มีการแบ่งแยกประเภทของสัตว์แต่อย่างใด เช่นนี้ ไม่ว่าจะเกิดความเสียหายจากสัตว์ชนิดใด ประเภทใด สัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ สัตว์ดุร้ายหรือไม่ก็ตาม เจ้าของหรือผู้ใช้สัตว์นั้นย่อมจะต้องรับผิดอย่างเคร่งครัดเลยทีเดียว เว้นแต่จะเป็นเหตุสุดวิสัย หรือความผิดของผู้เสียหายแต่เพียงฝ่ายเดียว อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ของการคุ้มครองผู้เสียหายแล้ว ย่อมเป็นบทบัญญัติที่ให้ประโยชน์กับผู้เสียหายมากที่สุด

สำหรับความรับผิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรับผิดแบบข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption of Fault) นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกฎหมายของประเทศในระบบซีวิลลอว์ กล่าวคือ

¹³ Cary Grace, "Feral Horses and Tort Law: Is a Captured, Gentled, and Trained Mustang Considered Wild or Domestic for Purposes of the Dangerous Propensity Doctrine?". <<http://asci.uvm.edu/equine/law/horselaw/mustang.htm>>

¹⁴ Restatement (Second) of Torts, § 507.

¹⁵ The Animal Acts 1971, Section 2 (1).

¹⁶ The German Civil Code (BGB), Section 833.

¹⁷ The French Civil Code, Article 1385.

ประเทศไทย ประเทศเยอรมันกรณีบุคคลผู้บาดเจ็บและผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ และประเทศสวิตเซอร์แลนด์ สำหรับสัตว์ทั้งปวงโดยมิได้แบ่งแยกชนิดและประเภทของสัตว์ และประเทศเยอรมัน กรณีผู้เลี้ยงรักษาสัตว์เลี้ยงที่ใช้ในทางการอาชีพ ธุรกิจ หรือเพื่อการเฝ้าดูแลผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ โดยถือเป็นข้อสันนิษฐานความผิดแบบไม่เด็ดขาด และเปิดโอกาสให้สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังในการเลี้ยงดูสัตว์อย่างดีแล้ว หรือถึงอย่างไรความเสียหายก็ย่อมจะเกิดขึ้นทั้งที่ได้ระมัดระวังถึงเพียงนั้น

1.2 ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์

ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐมินเนโซต้า¹⁸ หมายถึง การกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายหรือทรัพย์สินของผู้เสียหาย ในขณะที่ความเสียหายตามกฎหมายของมลรัฐเท็กซัส¹⁹ ยังได้ขยายความไปถึงกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความบาดเจ็บจากการจู่โจมของสัตว์แม้จะไม่ได้ถูกเนื้อตัวร่างกายของผู้บาดเจ็บโดยตรงก็ตาม เช่น การที่สุนัขเห่า แล้วคนเดินเท้าที่เดินผ่านมาเกิดตกใจ จึงถอยหลังสะดุดล้มจนได้รับบาดเจ็บที่ข้อเท้า นอกจากนี้ กฎหมายของประเทศอังกฤษยังกำหนดว่า ถ้าเป็นความเสียหายที่เกิดจากสัตว์อันตรายก็จะรวมไปถึงความเสียหายต่อจิตใจอีกด้วย อันเป็นการขยายหลักเกณฑ์ความรับผิดในความเสียหายออกไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายของประเทศในระบบคอมมอนลอว์นั้นค่อนข้างกว้างขวาง ส่วนความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ตามกฎหมายของประเทศในระบบซีวิลลอว์ เช่น ประเทศเยอรมัน²⁰ ประเทศฝรั่งเศส²¹ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์²² จะมีลักษณะเป็นอย่างเดียวกัน คือมิได้มีการกำหนดความเสียหายไว้เป็นการเฉพาะ แต่มีความหมายโดยทั่วไปว่าหมายถึงความเสียหายอย่างใดๆ ก็ตามที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของสัตว์ต่อร่างกายหรือทรัพย์สิน ทั้งการกระทำโดยตรงอย่างการกัด จิก ตะ หรือการเห่าหอนจนเกิดความเดือดร้อนรำคาญ การทำให้ตกใจจนหกล้ม หรือการแพร่เชื้อโรค หรือการปล่อยกลิ่นของสัตว์เวลาที่มันตกใจ

¹⁸ <<http://www.jperrylae.com/PersonalinjuryPC.shtml>>

¹⁹ <http://www.animallaw.info/statutes/stustx882_101.htm>

²⁰ The German Civil Code (BGB), Section 833.

²¹ The French Civil Code, Article 1385.

²² The Swiss Obligation Code, Section 56.

ซึ่งสัตว์มิได้เคลื่อนไหวมากระทบเนื้อตัวร่างกายโดยตรง สำหรับประเทศไทยมีแนวความเห็นของนักกฎหมายว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์นั้นเข้าใจได้กว้างขวางมาก ถ้าสัตว์มีส่วนอยู่ในการก่อให้เกิดความเสียหายแล้ว ก็อยู่ในคำว่าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ได้ทั้งสิ้น แม้ทั้งที่สัตว์ไม่ได้เคลื่อนไหวหรือขยับอย่างใด เพียงแต่สัตว์มีส่วนก็เป็นความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์เหมือนกัน เช่น เกิดขึ้นจากการ กัด ขวิด เตะ เหว้า หอน เป็นพาหะแห่งโรคติดต่อ หรือก่อความรำคาญกวนใจเพื่อนบ้านใกล้เคียง เป็นต้น

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐเท็กซัส²³ ที่ได้อธิบายความไปถึงกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความบาดเจ็บจากการจู่โจมของสัตว์แม้จะไม่ได้ถูกเนื้อตัวร่างกายของผู้บาดเจ็บโดยตรงก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นการอธิบายคำว่าความรับผิดชอบเกิดจากสัตว์โดยมุ่งคุ้มครองผู้เสียหาย แต่ก็ได้เป็นความเสียหายที่เกินไปกว่าเหตุถึงขั้นตัดความสัมพันธ์ระหว่างกระทำและผล ซึ่งหากจะพิจารณากันตามจริงแล้วก็น่าจะมีหลักการเช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศไทย ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ที่ได้วางหลักไว้ว่าความเสียหายใดๆ ที่สัตว์มีส่วนก่อให้เกิดขึ้นย่อมรวมอยู่ในความหมายของความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ได้ทั้งสิ้น แม้จะไม่ได้ถูกเนื้อตัวร่างกายผู้เสียหายก็ตาม

ในกรณีกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐมินเนโซต้า ได้กำหนดครอบคลุมไปถึงความเสียหายในทางจิตใจ เช่น ความกลัวที่จะติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าหรือโรคอื่นๆ ความกลัวในระยะยาว ค่าที่ต้องทนเจ็บปวดทรมาน ความวิตกกังวลทางจิตใจ²⁴ เป็นต้น มลรัฐแคลิฟอร์เนียก็มีการกล่าวถึงค่าเสียหายในความเจ็บปวดและความทรมาน ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับกฎหมายของประเทศอังกฤษ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นความเสียหายที่พิสูจน์ได้ยาก รวมทั้งการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่จะใช้ให้แก่ผู้เสียหายอย่างเหมาะสมก็ค่อนข้างยากเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม คำพิพากษากฎีกาของไทยก็เคยกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วย ซึ่งมีข้อเท็จจริงดังนี้ “สุนัขของจำเลยหลบหนีออกไปได้ในขณะที่จำเลยเปิดประตูบ้าน สุนัขจึงออกไปกัดโจทก์ แสดงว่าจำเลยมิได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรในการเลี้ยงดูสุนัข จำเลยต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ รวมทั้งทดแทนความตกใจและทุกข์ทรมานด้วย” (คำพิพากษากฎีกาที่ 2484/2523)

²³ <http://www.animallaw.info/statutes/stustx882_101.htm>

²⁴ <<http://www.twincitiespersonalinjurylawyer.com/personal-injury-attorney.html>>

1.3 บุคคลผู้ต้องรับผิด

ในกรณีที่สัตว์ไปก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น กฎหมายของประเทศต่างๆ ได้กำหนดตัวบุคคลผู้ต้องรับผิดไว้แตกต่างกัน โดยมีการใช้ถ้อยคำที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ของประเทศนั้นๆ เกิดจากฐานความรับผิดใด เช่น ฐานความบกพร่องในการดูแลสัตว์ หรือฐานของบุคคลผู้ได้ประโยชน์จากสัตว์ เป็นต้น บางประเทศมีบทกำหนดนิยามว่าบุคคลที่ผู้ต้องรับผิดนั้นให้หมายความไปถึงบุคคลใดบ้างอย่างชัดเจน ในขณะที่บางประเทศก็ใช้หลักการตีความของศาลและนักกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ก็อาจจะแยกกลุ่มบุคคลผู้ต้องรับผิดออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1.3.1 เจ้าของสัตว์

เมื่อสัตว์ไปก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น ทุกประเทศทั้งในระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วยนั้น มีความเห็นตรงกันว่าเจ้าของสัตว์ซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ควรเป็นบุคคลแรกที่ต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สินที่ตนเป็นเจ้าของ ถึงแม้ว่ากฎหมายของบางประเทศจะมีได้ใช้คำว่าเจ้าของสัตว์ (owner) โดยตรงเหมือนกรณีมาตรา 433 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย หรือกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาก็ตาม เช่น ประเทศเยอรมัน ซึ่งใช้คำว่าบุคคลผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ (keeper)²⁵ หรือประเทศสวีเดนซึ่งใช้คำว่าบุคคลผู้ครอบครองสัตว์²⁶ หรือประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้คำว่าผู้ดูแลสัตว์ (keeper) แต่ได้มีนิยามว่าหมายถึงผู้เป็นเจ้าของหรือมีสัตว์อยู่ในความครอบครองด้วย²⁷ จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าประเทศเหล่านี้จะมีได้ใช้ถ้อยคำว่า “เจ้าของสัตว์” โดยตรง แต่กฎหมายของทุกประเทศย่อมมุ่งหมายให้รวมถึงผู้ที่เจ้าของสัตว์ได้อยู่แล้ว

สำหรับความหมายของคำว่าเจ้าของสัตว์นั้น ทุกประเทศเข้าใจตรงกันว่า เจ้าของย่อมหมายถึง เจ้าของกรรมสิทธิ์ในตัวสัตว์ รวมถึงเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมด้วยนั่นเอง อย่างไรก็ตามกฎหมายของบางประเทศได้ขยายขอบเขตของคำว่าเจ้าของสัตว์ออกไปยังบุคคลอื่นที่มีใช้เจ้าของกรรมสิทธิ์อีกด้วย เช่น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐเท็กซัส ในความผิดสำหรับสัตว์ป่า

²⁵ The German Civil Code (BGB), Section 833.

²⁶ The Swiss Obligation Code, Section 56.

²⁷ The Animal Acts 1971, Section 6 (3) (a).

อันตราย (Dangerous wild animal) ซึ่งให้นิยามคำว่าเจ้าของอันรวมถึงผู้ที่ให้ที่อยู่อาศัย ผู้รักษา หรือควบคุมสัตว์ด้วย²⁸ หรือกรณีความรับผิดชอบอันเกิดจากการบุกรุกของปศุสัตว์ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ ซึ่งนิยามว่าเจ้าของหมายรวมไปถึงผู้ครอบครองด้วย²⁹

1.3.2 บุคคลอื่นนอกจากเจ้าของสัตว์

นอกจากเจ้าของที่จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่สัตว์ไปก่อความเสียหายแล้ว กฎหมายของแต่ละประเทศยังมักมีการกำหนดความรับผิดชอบไปยังบุคคลอื่นๆ อีก โดยกฎหมายของแต่ละประเทศได้กำหนดไว้แตกต่างกันในรายละเอียด ขึ้นอยู่กับว่าความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ของประเทศนั้นๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดในการกำหนดความรับผิดชอบเป็นแบบใด เช่น ฐานความบกพร่องในการดูแลสัตว์ หรือฐานของบุคคลผู้ได้ประโยชน์จากสัตว์ เป็นต้น

บุคคลอื่นผู้ต้องรับผิดชอบนอกจากเจ้าของสัตว์ ตามกฎหมายของแต่ละประเทศได้กำหนดชื่อเรียกไว้ต่างกัน เช่น ผู้ใช้สัตว์ ผู้ครอบครอง ผู้ดูแลรักษาสัตว์ ผู้ที่ให้ที่อาศัย ผู้รักษาหรือควบคุมสัตว์ ผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของ เป็นต้น กฎหมายของบางประเทศได้ขยายขอบเขตออกไปจากการนิยามเพิ่มเติม เช่น กฎหมายของประเทศอังกฤษได้กำหนดให้ผู้เป็นหัวหน้าของครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปีเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองสัตว์ต้องรับผิดชอบ และถ้าสัตว์นั้นพ้นจากการถูกเป็นเจ้าของหรือถูกครอบครองของบุคคลนั้น ผู้ที่เป็นผู้ดูแลอยู่ก่อนยังคงเป็นผู้ดูแลต่อไปจนกว่าจะมีบุคคลอื่นเข้ามาเป็นผู้ดูแลแทน³⁰ อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาปรับใช้กฎหมายก็จะต้องมีการตีความไปถึงบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากบุคคลที่ได้ระบุถ้อยคำไว้ในกฎหมายด้วยเป็นกรณีๆ ไป เช่น ผู้ที่ลักสัตว์ ผู้ที่ให้อาหารสัตว์อยู่เป็นประจำ เป็นต้น

จากการพิจารณากฎหมายของประเทศต่างๆ กำหนดตัวบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบแตกต่างกันเพียงรายละเอียดหรือถ้อยคำ เช่น เมื่อพิจารณาในเบื้องต้นแล้วเห็นได้ว่าคำว่าผู้ใช้สัตว์ตามกฎหมายฝรั่งเศส แท้จริงแล้วก็คือบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกับผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของตามกฎหมายไทยนั่นเอง แต่การบัญญัติกฎหมายโดยใช้ศัพท์ “ผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของ” ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้น ย่อมเหมาะสมดีว่าการใช้คำศัพท์ว่า “ผู้ใช้สัตว์” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากจะทำให้

²⁸ The Texas Health and Safety Code, § 822.101. (5).

²⁹ The Animal Acts 1971, Section 4 (2).

³⁰ The Animal Acts 1971, Section 6 (3) (b).

มองเห็นได้ชัดว่า ความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์นี้มีมูลฐานความผิดมาจากความบกพร่องในการเลี้ยงดูสัตว์ หนึ่ง สัตวแพทย์ก็ดี ผู้รับเลี้ยงม้าแข่งก็ดี ตลอดจนผู้ขนส่งสัตว์ก็ดี ซึ่งศาลฝรั่งเศสถือว่าเป็นผู้รับเลี้ยงรักษาสัตว์ แต่อธิบายได้ยากกว่าเป็นผู้ที่ใช้สัตว์ได้อย่างไร นอกจากนี้จะถือว่าเป็นการใช้สัตว์โดยทางอ้อม ในทางตรงกันข้าม กฎหมายของประเทศไทยสามารถบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้รับผิดชอบเพราะถือว่าเป็นผู้รับเลี้ยงรักษาสัตว์แทนเจ้าของได้ ในขณะที่ผู้ที่มีสิทธิใช้สัตว์ เช่น ผู้เช่าสัตว์ ผู้ยืมสัตว์ ก็ยังเป็นบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 433 นี้ได้อีก เพราะผู้ที่ใช้สัตว์ก็มีหน้าที่ตามสัญญาในอันที่ตนจะต้องสงวนรักษาสัตว์นั้น³¹

สำหรับกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้นได้มีการขยายตัวบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบออกไปยังบุคคลซึ่งมิได้เป็นเจ้าของและมีได้เป็นผู้ดูแลสัตว์อีกด้วย โดยกำหนดให้ผู้เป็นหัวหน้าของครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปีเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองสัตว์ จะต้องรับผิดชอบหากว่าสัตว์ของเด็กนั้นไปก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น³² กรณีเช่นนี้ผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านนั้นไม่ได้รับผิดในฐานะที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือผู้ครอบครอง หรือผู้ดูแลสัตว์ และอาจจะไม่ได้ประโยชน์ใดจากการใช้สัตว์นั้นด้วยเลย แต่ความรับผิดดังกล่าวอาจจะคล้ายกับหลักความรับผิดเพื่อละเมิดในการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious liability) หรือเป็นความรับผิดแทนบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลของตนนั่นเอง การกำหนดเช่นนี้จะเป็นผลดีต่อผู้ต้องเสียหายให้ได้รับการเยียวยาจากผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าการไปเรียกร้องเอาจากเด็กที่อายุต่ำกว่า 16 ปี

นอกจากนี้ กฎหมายของประเทศอังกฤษยังได้อุดช่องว่างของกฎหมายในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ได้ละทิ้งสัตว์ ซึ่งโดยปกติย่อมจะกลายเป็นสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของหรือไม่มีผู้ดูแล และหากไปก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้เสียหายก็ไม่อาจจะไปเรียกร้องเอาแก่บุคคลใดได้ กฎหมายของประเทศอังกฤษจึงได้กำหนดว่ากรณีที่สัตว์ที่มีเจ้าของได้หลุดพ้นไปจากความเป็นเจ้าของหรือความครอบครองของบุคคลใด ผู้ที่เป็นผู้ดูแลอยู่ก่อนยังคงมีฐานะเป็นผู้ดูแลต่อไป จนกว่าจะมีบุคคลอื่นเข้ามาเป็นผู้ดูแลแทน³³ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองผู้เสียหายได้เป็นอย่างดี

³¹ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น. 227.

³² The Animal Acts 1971, Section 6 (3) (b).

³³ *Ibid.*

และยังเป็นการแก้ไขปัญหาสัตว์จรจัดไปก่อความเสียหายแล้วไม่มีผู้ได้รับผิดชอบได้อีกทางหนึ่งด้วย

ส่วนกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ในมลรัฐต่างๆ พบว่าได้มีการขยายขอบเขตความเป็นเจ้าของสัตว์ไปยังบุคคลที่ให้ที่อยู่อาศัยแก่สัตว์ (harboror) ด้วย ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นกรณีที่มีหลักการคล้ายคลึงกับกฎหมายของประเทศไทย ในข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ.2548 ข้อ 5 ที่บัญญัติว่า “เจ้าของสุนัข” หมายความว่า รวมถึงผู้ครอบครองสุนัข หรือผู้ให้อาหารสุนัขเป็นประจำด้วย” ซึ่งการกำหนดเช่นนี้ก็คงจะเป็นการพิจารณาลักษณะความเป็นเจ้าของโดยทางพฤตินัยนั่นเอง

1.3.3 ผู้รับประกันภัย

กรณีนี้ไม่มีกฎหมายของประเทศใดกำหนดให้ผู้รับประกันภัยเป็นบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตามบทกฎหมายหลักอันเกี่ยวกับความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ อย่างไรก็ตาม มีหลายประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ได้ให้ความสำคัญกับการทำสัญญาประกันภัยในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการประกันความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ด้วย ดังนั้น หากเจ้าของสัตว์ได้ทำสัญญาประกันภัยความรับผิดอันเกิดจากสัตว์ไว้แล้ว สัตว์ไปก่อความเสียหายขึ้น และอยู่ภายใต้เงื่อนไขในสัญญา ผู้รับประกันภัยก็จะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนแทนผู้ทำประกันภัย โดยความรับผิดในกรณีนี้ถือเป็นความรับผิดตามสัญญานั้นเอง

2. เหตุยกเว้นความรับผิด

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายของประเทศฝรั่งเศสนั้นไม่ได้บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถือเป็นเหตุยกเว้นโดยคำพิพากษาของศาล และจะอ้างเหตุได้เฉพาะสองกรณีเท่านั้น กล่าวคือ เหตุสุดวิสัย หรือความผิดของผู้เสียหายเอง โดยบุคคลผู้ต้องรับผิดจะอ้างแต่เพียงว่าตนไม่มีความผิดเนื่องจากดูแลสัตว์อย่างดีแล้วนั้นไม่ได้ เพราะความรับผิดตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสนั้นเป็นข้อสันนิษฐาน “ความรับผิด” (Présomption de

responsabilité) กล่าวคือ เป็นความรับผิดโดยไม่ต้องพิสูจน์ถึงความผิด³⁴ หรือเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) นั้นเอง

สำหรับบทบัญญัติของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ กล่าวคือ ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐมินเนโซต้า มลรัฐเท็กซัส และมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดหลักๆเอาไว้เป็นเพียงกรณีเดียว คือเหตุยกเว้นที่เกิดจากความผิดของผู้เสียหายเอง อันถือเป็นหลักทั่วไปที่เป็นการตัดความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลซึ่งก็คือความเสียหาย โดยอาจยกตัวอย่างมาจากคำพิพากษาของสหรัฐอเมริกาได้ เช่น กรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้บุกรุกที่ไม่อาจคาดเห็นได้ (Trespasser)³⁵ หรือผู้เสียหายได้เร้าหรือแหย่สัตว์จนได้รับความเสียหายเอง เป็นต้น แต่ทั้งนี้รายละเอียดในการปรับใช้อาจจะแตกต่างกันออกไปตามการนำสืบและในทางพิจารณาของศาล ส่วนตาม The Animal Acts 1971³⁶ ของประเทศอังกฤษจะมีความชัดเจนขึ้น เนื่องจากได้บัญญัติเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดไว้ตามกฎหมายแล้ว

สำหรับประเทศไทย ประเทศสวิตเซอร์แลนด์³⁷ ประเทศเยอรมันกรณีบุคคลผู้รับผิดชอบดูแลสัตว์โดยมีสัญญากับผู้เลี้ยงรักษาสัตว์³⁸ และกรณีผู้เลี้ยงรักษาสัตว์เฉพาะในกรณีสัตว์เลี้ยงที่ผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ใช้ในทางการอาชีพ ธุรกิจ หรือเพื่อการเฝ้าดูแลผู้เลี้ยงรักษาสัตว์นั้น³⁹ ประเทศเหล่านี้ได้บัญญัติข้อยกเว้นเรื่องการใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการักษาตามชนิดของสัตว์ตามวิสัยและพฤติการณ์ หรือความเสียหายอันยอมจะต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น เพิ่มขึ้นมาอีกด้วย

---

³⁴ John Bell, Sophie Boyron, and Simon Whittaker, Principle of French Law, (New York: Oxford University Press Inc., 1998), p.371.

³⁵ Restatement (Second) of Torts, § 511.

³⁶ The Animal Acts 1971, Section 5 (1), (2), (3).

³⁷ The Swiss Obligation Code, Section 56.

³⁸ The German Civil Code (BGB), Section 834.

³⁹ The German Civil Code (BGB), Section 833.

3. สิทธิไต่เบี่ย

จากการศึกษาพบว่า มีแต่เพียงประเทศสวิตเซอร์แลนด์⁴⁰ เท่านั้นที่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้บุคคลผู้ต้องรับผิดใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลอื่นในกรณีที่มีผู้มาเช่าหรือยืมสัตว์ หรือไต่เบี่ยเอาแก่เจ้าของสัตว์อื่นอันมาเช่าหรือยืมสัตว์ของตนจนไปก่อความเสียหายได้ เหมือนดังเช่นตามกฎหมายไทย⁴¹ ซึ่งก็เนื่องมาจากตอนที่ร่างกฎหมายนั้น ประเทศไทยได้นำหลักเกณฑ์เรื่องสิทธิไต่เบี่ยดังกล่าวมาจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั่นเอง

การใช้สิทธิไต่เบี่ยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้ต้องรับผิดตามกฎหมายนั้นได้รับผิดชัดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายไปแล้ว และพบว่ากรณีที่สัตว์ไปก่อความเสียหายขึ้นนั้นมิใช่เพราะความบกพร่องหรือการมิได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรในการดูแลสัตว์ของตนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังมีบุคคลอื่นหรือสัตว์อื่นมากระตุ้นให้เกิดเหตุการณ์แห่งความเสียหายเร็วขึ้นหรือง่ายขึ้นอีกด้วย⁴² บุคคลอื่นหรือเจ้าของสัตว์อื่นจึงควรจะต้องมาแบ่งส่วนความรับผิดไปด้วย

หลักเกณฑ์ในเรื่องของสิทธิไต่เบี่ยตามกฎหมายของประเทศไทย และกฎหมายของประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั้นมีหลักเกณฑ์ที่เหมือนกัน สืบเนื่องมาจากตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ประเทศไทยได้นำต้นร่างในการบัญญัติของวรรคนี้มาจากประมวลกฎหมายลักษณะหนี้ของสวิสนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้มีการเพิ่มเติมคำว่า “โดยละเมิด” (wrongfully) ลงไปด้วย จึงมีนักกฎหมายฝ่ายหนึ่งเห็นว่าถ้อยคำนั้นน่าจะต้องมีความหมายอยู่ ดังนั้นหากผู้เช่าหรือยืมสัตว์มิได้เช่าหรือยืมโดยละเมิดแล้วก็ไม่ต้องรับผิด แต่ก็มีความเห็นของนักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านว่า หากจะถือว่าผู้เช่าหรือยืมสัตว์ต้องกระทำโดยละเมิดตามมาตรา 420 แล้ว ผู้เสียหายก็น่าจะฟ้องให้เขาต้องรับผิดเป็นส่วนตัวตามมาตรา 420 ได้อยู่แล้ว สำหรับผู้เขียนเห็นว่าการที่กฎหมายไทยเพิ่มเติมคำว่าโดยละเมิดลงไปนั้นอาจจะเป็นเพราะการกระทำโดยมีสิทธิบางอย่างก็เป็นการเช่าหรือยืมสัตว์ได้เช่นกัน เช่น การใช้ไม้แห่หรือขว้างไปยังสุนัขที่จะวิ่งมากัดตน เช่นนี้ ก็ถือว่าเป็นการเช่าหรือยืมสุนัข แต่ถือเป็นการป้องกัน อันเป็นการกระทำโดยมีสิทธิที่จะทำได้ตามกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้น กฎหมายจึงต้องการที่จะบ่งชี้ว่า

⁴⁰ The Swiss Obligation Code, Section 56.

⁴¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 วรรคสอง.

⁴² ศนันทกรกรณ์ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมีควรวได้. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ วิทยุชน จำกัด, 2550), น.220.

การรื้อหรือยั่วที่จะต้องรับผิดชอบโดยถูกเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของใช้สิทธิไล่เบียดได้นั้น จะต้องเป็นการรื้อหรือยั่วโดยมีความผิดหรือโดยไม่ชอบเท่านั้น จึงได้หาถ้อยคำมาเพื่อเป็นการย้าลงไว้ในกฎหมายก็เป็นได้ ซึ่งคงไม่ต้องถึงขั้นละเมิด เพียงแต่ต้องไม่ใช่การกระทำโดยมีสิทธิเท่านั้น

สำหรับปัญหาว่าหากเข้าหลักเกณฑ์การไล่เบียดตามมาตรา 433 วรรคสองแล้ว บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบไปก่อนจะไล่เบียดจากผู้ที่เราหรือยั่วสัตว์หรือจากเจ้าของสัตว์อื่นที่มาเราหรือยั่วสัตว์ของตนได้แค่ไหน เพียงใดนั้น กฎหมายสวิสก็ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเช่นเดียวกัน แต่สำหรับกฎหมายไทยนั้นมีความเห็นของนักกฎหมายเห็นว่า หากจะมีการไล่เบียดกันจริงๆแล้ว น่าจะต้องมีการปรากฏว่าเจ้าของสัตว์หรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาก็ขาดความระมัดระวังเช่นกัน เขาก็มีความผิดอยู่ด้วย ดังนี้ จึงทำให้เข้าใจว่า การไล่เบียดเอาจากบุคคลภายนอกน่าจะเรียกเอาได้ไม่เต็มจำนวนเท่าที่ตนถูกบังคับให้ใช้สินไหมทดแทนความเสียหาย⁴³ อีกทั้งผู้เราหรือยั่วเป็นแต่เพียงผู้กระตุ้นให้เกิดเหตุการณ์แห่งความเสียหายเร็วขึ้นหรือง่ายขึ้นเท่านั้น เพราะแม้ว่าเขาไม่กระตุ้น โอกาสแห่งความเสียหายก็อาจเกิดขึ้นได้อยู่แล้วเนื่องจากเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์เองก็ได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรและจะต้องรับผิดชอบตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายด้วยเช่นกัน⁴⁴

4. พื้นฐานความรับผิด

พื้นฐานความรับผิดโดยเฉพาะกรณีกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส⁴⁵ ดูออกจะเป็นกฎหมายที่ค่อนข้างจำกัดและเคร่งครัดอย่างมาก กล่าวคือ ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) โดยไม่มีการแบ่งแยกประเภทของสัตว์แต่อย่างใด เช่นนี้ ไม่ว่าจะเกิดความเสียหายจากสัตว์ชนิดใด ประเภทใด สัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ สัตว์ดุร้ายหรือไม่ก็ตาม เจ้าของหรือผู้ใช้สัตว์นั้นย่อมจะต้องรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดเลยทีเดียว สำหรับกฎหมายไทย⁴⁶ และกฎหมายของประเทศสวิตเซอร์แลนด์⁴⁷ ก็ได้มีการแบ่งแยก

⁴³ จิต เศรษฐบุตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 35, น.229.

⁴⁴ ศนันท์กรณ โสติพิพันธุ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2, น.220.

⁴⁵ The French Civil Code, Article 1385.

⁴⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 วรรคแรก.

⁴⁷ The Swiss Obligation Code, Section 56.

ชนิดและประเภทของสัตว์เช่นเดียวกัน แต่ความรับผิดชอบกลับตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อสันนิษฐาน ความผิด (Presumption of Fault) และถือเป็นข้อสันนิษฐานความผิดแบบไม่เด็ดขาดซึ่งบุคคล ผู้ต้องรับผิดชอบสามารถพิสูจน์แก้ตัวว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังในการเลี้ยงดูสัตว์ดีแล้ว ส่วนประเทศ เยอรมันกรณีบุคคลผู้เลี้ยงรักษาสัตว์เลี้ยงที่ใช้ในทางอาชีพ ธุรกิจ หรือเพื่อดูแลรักษาบุคคลผู้เลี้ยง รักษาสัตว์⁴⁸ และกรณีของผู้รับดูแลสัตว์ทุกชนิดโดยมีสัญญากับผู้เลี้ยงรักษาสัตว์⁴⁹ ความรับผิดชอบนั้น ตั้งอยู่บนหลักที่ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ความผิดของผู้เลี้ยงสัตว์หรือผู้รับดูแลสัตว์ด้วยว่ามีได้ใช้ ความระมัดระวังที่เพียงพอ แต่หากเป็นกรณีของสัตว์อื่นซึ่งมิใช่สัตว์เลี้ยงที่มีไว้เพื่อใช้งานตาม วัตถุประสงค์เฉพาะแล้วก็ถือว่าอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict liability) เช่นเดียวกัน

กรณีหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์อย่างประเทศอังกฤษ หรือประเทศ สหรัฐอเมริกา พบว่ามีการแบ่งแยกประเภทของสัตว์ออกเป็นสัตว์อันตรายและสัตว์ไม่อันตราย โดยมีผลไปถึงพื้นฐานความรับผิดชอบด้วย ในกรณีที่เป็นสัตว์อันตรายตามกฎหมายอังกฤษ หรือสัตว์ป่า ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา แม้จะเลี้ยงดูอย่างดีเพียงใดก็ตาม แต่บุคคลย่อมเป็นที่รู้กัน โดยทั่วไปถึงความเป็นอันตรายอยู่แล้วจึงกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องรับผิดชอบอย่าง เคร่งครัด (Strict liability) ในความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าเจ้าของหรือผู้เลี้ยง สัตว์นั้นได้รู้หรือควรรู้ว่าสัตว์นั้นเป็นอันตรายหรือไม่ เนื่องจากสันนิษฐานได้ว่าย่อมจะต้องรู้ถึง ความอันตรายนั้นอยู่แล้ว ทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นมักจะมี ความรุนแรงมากกว่าความเสียหายอัน เกิดจากสัตว์ประเภทที่ไม่อันตรายตามกฎหมายอังกฤษ หรือสัตว์เลี้ยงที่ปราศจากการรับรู้ว่ามี แนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความเสียหายตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกรณีนี้พื้นฐานความรับผิด จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความผิด (Fault) ซึ่งต้องฟ้องโดยอาศัยหลักประมาท (Negligence) เฉย ที่เดียว อย่างไรก็ตาม กรณีสัตว์เลี้ยงหรือสุนัขตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้น หากผู้เสียหาย สามารถพิสูจน์ว่าเจ้าของสัตว์ได้รู้ถึงแนวโน้มที่เป็นอันตรายของสัตว์นั้น เช่น สุนัขนั้นเคยมีประวัติ ทำร้ายคนมาก่อน เช่นนี้ ความรับผิดชอบของเจ้าของสัตว์ก็จะเปลี่ยนจากหลักประมาทเลินเล่อ (Negligence) มาเป็นหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดได้ (Strict liability)

⁴⁸ The German Civil Code (BGB), Section 833.

⁴⁹ The German Civil Code (BGB), Section 834.

5. ภาระการพิสูจน์

กรณีหลักละเมิดทั่วไปตามมาตรา 420 ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของผู้กระทำให้ศาลเห็น เนื่องจากเป็นความรับผิดโดยมีพื้นฐานมาจากความผิด (Liability based on Fault) ภาระการพิสูจน์จึงตกเป็นของผู้เสียหาย ตามหลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ การจะให้ผู้ได้รับผิดจะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดในการกระทำของเขา

ส่วนกรณีความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ที่เป็นข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption of Fault) นั้น ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยความถูกต้องของสัตว์ เพราะสัตว์กระทำความผิดไม่ได้ ผู้เสียหายจึงมีภาระการพิสูจน์เพียง 2 ประการเท่านั้น กล่าวคือ พิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ และพิสูจน์ฐานะของผู้ที่จะต้องรับผิดดังกล่าวก็เป็นการเพียงพอแล้ว จากนั้นก็ถือเป็นหน้าที่ของเจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของซึ่งมีภาระการพิสูจน์หักล้างตามข้อยกเว้นความรับผิดตามที่กฎหมายกำหนด

สำหรับความรับผิดอันเกิดจากสัตว์ในกรณีที่เป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) หลักคือจะต้องรับผิดแม้มิได้มีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ดังนั้น การพิสูจน์จึงอาจพิสูจน์เพียงความเสียหายและฐานะของผู้ที่ต้องรับผิดเท่านั้น เช่นเดียวกับกรณีของข้อสันนิษฐานความผิด แต่บุคคลผู้ต้องรับผิดจะพิสูจน์หักล้างว่าไม่มีความผิดไม่ได้เลย เนื่องจากหลักนี้กฎหมายกำหนดให้ต้องรับผิดแม้ว่าจะไม่มีความผิดก็ตาม อันถือเป็นความรับผิดโดยไม่ต้องมีความผิด ส่วนเหตุยกเว้นความผิดที่จะกล่าวอ้างได้จะมีประการใดบ้างนั้นก็จะต้องไปพิจารณาตามบทบัญญัติของประเทศนั้นๆ สำหรับบางประเทศอาจจะไม่เปิดโอกาสให้มีกรณีที่จะแก้ตัวได้เลย ซึ่งอาจเรียกความรับผิดในกรณีนี้ได้ว่าความรับผิดแบบสมบูรณ์ (Absolute liability)

6. การประกันภัย

สำหรับกรณีการประกันภัยความรับผิดตามกฎหมายในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์นั้น เป็นไปตามกฎหมายพิเศษที่ออกมาในภายหลัง หรือเกิดจากการทำสัญญา เนื่องจากสัตว์ถือเป็นทรัพย์สินที่อาจทำอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นได้เช่นเดียวกับทรัพย์สินอื่นๆ อย่างรถยนต์ โดยเฉพาะหากเป็นสัตว์ที่อันตราย เช่น สุนัขสายพันธุ์ดุร้าย เป็นต้น มีหลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับการทำประกันภัยในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการสร้างหลักการประกันความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ด้วย เช่น ในประเทศอังกฤษ กำหนดให้ผู้เลี้ยงสุนัขสายพันธุ์อันตรายตามที่

กฎหมายกำหนดอาจจะต้องทำประกันภัยความรับผิดด้วย ประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นโดยหลักแล้ว เจ้าของบ้านหรือผู้เช่าบ้านทุกหลังจะต้องทำประกันภัยบ้านที่เรียกว่า Homeowners Insurance⁵⁰ ซึ่งครอบคลุมถึงความเสียหายหลายอย่างรวมไปถึงความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ที่ผู้ทำประกันภัยเป็นเจ้าของหรือผู้ดูแล (an animal owned by or in the care of an Insured) รวมอยู่ด้วย แต่บริษัทประกันภัยส่วนใหญ่ก็มักจะไม่รับทำประกันภัยหรือไม่คุ้มครองกรณีสัตว์บางประเภทหรือสุนัขในบ้านที่มีสายพันธุ์ดุร้ายหรือมีขนาดใหญ่⁵¹ เช่น Doberman Pinchers, Pit Bulls, Rotweilers, Chow Chows, German Shepherds, Siberian Huskies, Persa Canarios, Alaskan Malamutes, Akitas, Boxers, Great Danes, Wolf-hybrids about US เป็นต้น⁵² หรือความคุ้มครองอาจจะเป็นจำนวนที่ไม่สูงมากนัก ดังนั้นผู้ทำประกันภัยจึงอาจจะทำประกันภัยความรับผิดอันเกิดจากสัตว์ไว้โดยเฉพาะได้อีกด้วย⁵³ ในกรณีที่สัตว์ของตนเป็นสุนัขสายพันธุ์ดุร้ายหรือเลี้ยงสัตว์อันตรายเพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความเสี่ยงที่จะร้ายแรง และค่าสินไหมทดแทนนั้นก็อาจจะสูงตามไปด้วย นอกจากนี้ แม้แต่ประเทศในระบบซีวิลลอว์อย่างประเทศฝรั่งเศสก็ยังกำหนดให้มีการทำประกันภัยความรับผิดในทางแพ่งในความเสียหายที่เกิดจากสุนัขอันตราย (chien dangereux) ด้วย⁵⁴ เป็นต้น ดังนั้น หากมีการทำสัญญาประกันภัยความรับผิดอันเกิดจากสัตว์ไว้ แล้วสัตว์ไปก่อความเสียหายและอยู่ภายใต้เงื่อนไขในสัญญา ผู้รับประกันภัยก็ต้องรับผิดชอบผู้ทำประกันภัย ซึ่งความรับผิดในกรณีนี้เป็นความรับผิดตามสัญญานั้นเอง

⁵⁰ ดูตัวอย่างของสัญญาประกันภัยในภาคผนวกประกอบ.

⁵¹ “How Does Liability Pet Insurance Work?”.

<<http://www.mypetcover.com/pet-insurance-articles/liability-pet-insurance.htm>>

⁵² “Dog Liability Insurance”. <<http://www.lkalmanson.com/dog.html>>

⁵³ ดูตัวอย่างแบบคำขอทำสัญญาประกันภัยในภาคผนวกประกอบ.

⁵⁴ Code rural, Section 211-212.